

Dudás Zoltán¹

A SZIMBOLIKUS HELYSZÍN, MINT AKRITIKUS INFRASTRUKTÚRA LEHETSÉGES ELEME²

Absztrakt

A katonai hadviselés megváltozott. A terrorizmus, mint az aszimmetrikus hadviselés típusa már Európában is jelen van, mely előrevetíti, hogy a hadviselés teljes átalakuláson ment keresztül. Korábbiakban a közel-keleti események jelezték, hogy a szokásos ellenfél az ellenfél ellen, technika a technika ellen felállás már a múlté.

A kritikus infrastruktúra egy országon belül a társadalom, illetve a gazdaság működését elősegítő létesítmények, hálózatok és szervezetek összessége, vagy ezek részei, amelyek megsemmisülése, szolgáltatásaik vagy elérhetőségük csökkenése az adott ország működési feltételeire negatív hatással jár. Az egyre gyakoribbá váló, polgári tömegeket érintő támadások rámutatnak, hogy a korábbiakban megfogalmazott, jelenleg hatályos nemzetközi, európai vagy hazai szabályozók nem követték le az időközben a támadások döntő többségét elviselő nagy tömegek befogadására alkalmas helyszínek besorolását, esetleges kritikus infrastruktúra ágazataként történő meghatározását.

Ezen új támadási célpontok közös jellemzője, hogy polgári rendeltetésűek, könnyű célpontok, nagy tömegek befogadására alkalmasak, támadásuk fokozottan kelt közfelháborodást és riadalmat, kimagasló közvetett kihatással van az ország, a gazdaság és a társadalom működésére, nagy médiafigyelem kíséri, és a támadások következtében az áldozatok döntő többsége ártatlan polgári személy. A támadások új célpontjai a szimbolikus helyszínek, amelyek sérülékenységük és erőteljes társadalmi hatásuk következtében méltán válhatnak a kritikus infrastruktúra részeivé.

Abstract

Military warfare has been changed. Terrorist attacks, as a type of asymmetric warfare are present in Europe, which anticipates the warfare has completely transformed. Earlier events in the Middle East indicated that the conventional warfare, enemy versus enemy or technology versus technology is over.

Critical infrastructure is the collection of facilities, networks and organizations, or parts of them, which facilitate a country's society and economy. Destruction or loss of services has negative consequences for the society, country or even at international scale. The increasing occurrence of attacks involving civilian crowds, point out, that international, European and national scale regulations formulated fifteen or ten years ago have not followed the changing circumstances. While the majority of attacks are committed against crowds, and put in effect in large places, the definition of critical infrastructure must be extended.

The common feature of these new attack targets is their civilian function, they are easy targets, are capable to be used by a large number of people, the assault results in public outcry and panic. These outrages have high indirect impact on the functioning of the country, economy and society, have a large media attention, and the victims' vast majority are innocent civilians. The new targets of attacks are the symbolic sites, which could worthily become parts of the critical infrastructure due to their vulnerability and strong social impact.

Kulcsszavak: kritikus infrastruktúra, aszimmetrikus hadviselés, szimbolikus helyszín, biztonság, tömeg

Key notes: critical infrastructure, asymmetric warfare, symbolic sites, security, crowd

¹ Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Katonai Műszaki Doktori Iskola II. éves doktorandusz, zdudas@jak.ppke.hu

²Bíráltta: Dr. habil. Kovács Tibor ny. mk. ezredes, címzetes egyetemi tanár, kovacs.tibor@uni-nke.hu

Bevezetés

Mindazon hallgatók, akik a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karára, vagy Katonai Műszaki Doktori Iskolájába járnak, köszönhetően Kovács³ tanár urak hathatós munkájának már tanulmányaik kezdetekén tudják, hogy mi a kritikus infrastruktúra.

Az infrastruktúra mind az anyagi szolgáltatások (energetika, hírközlés, pénzügyi, gazdasági és kereskedelmi szolgáltatások, áru- és személyszállítás, logisztikai tevékenység), mind a nem anyagi szolgáltatások: (oktatás és kutatás, egészségügy, közigazgatás, rend-, hon- és katasztrófavédelem vagy éppen a szociális ellátás) épületeinek, helyszíneinek, szolgáltatásainak, továbbá humán erőforrásainak összessége. Ez egy olyan komplex rendszer, mely már az ókortól kezdve napjainkig folyamatosan fejlődik és kiegészül. Újabbnál újabb megoldások, szolgáltatások könnyítik meg az emberek életét, melyek beépülve a mindennapokba, főleg a társadalomszabályozó és irányító rendszerekbe, idővel megkerülhetetlenné válnak.

A legutóbbi időszakban mutatkozó terrortámadások következtében – melyek elérték már Európát is – tapasztaljuk, hogy a korábbiakban a kritikus infrastruktúrával kapcsolatosan tett megközelítések ugyan helytállóak, de a támadások célpontjainak ismeretében kibővítésre szorulnak. A jelenleg hatályos nemzetközi, európai és hazai szabályozók fogalomtára nem tartalmazza az időközben kritikussá vált újabb helyszínek és helyzetek fogalmát. Ezek hasonló módon erőteljes kihatással tudnak lenni egy társadalom, egy ország vagy egy régió működésére.

A terrortámadások elkövetői megtalálták azokat a könnyű polgári célpontokat, ahol tömegesen szedhetnek áldozatokat és tettüket nagy médiafigyelem kíséri. Ezen helyszínek sérülése vagy megsemmisülése a fokozott közfelháborodáson túl, kimagasló közvetett kihatással vannak az ország, a gazdaság és a társadalom működésére. Ezen tanulmány keretein belül a támadások új célpontjai, a **szimbolikus helyszínek** kerülnek bemutatásra, amelyek a következőkben felvázolt körülmények okán, méltán válhatnak a kritikus infrastruktúra részévé.

1. A kritikus infrastruktúra

Definíció szerint a kritikus infrastruktúra *„a nemzeti, szövetségi és uniós infrastruktúra azon létfontosságú elemei, melyek jelentős károsodása, üzemzavara vagy megsemmisülése súlyos következménnyel járna a nemzet vagy a nemzetek biztonságára, a gazdaságra, a környezetre és közegészségre, illetve egyes kormányok, az állam hatékony működésére”*.⁴

A kritikus infrastruktúra a tengerentúlon meghonosodott fogalom szerint *„mindazon fizikai vagy virtuális rendszerek és berendezések, amelyek oly létfontosságúak az Amerikai Egyesült Államok számára, hogy azok korlátozása vagy megsemmisülése meggyengítő hatással lenne a*

³Dr. Kovács Ferenc ny. mk. ezredes, Prof. Dr. Kovács László ezredes, egyetemi tanár, Dr. habil. Kovács Tibor ny. mk. ezredes, címzetes egyetemi tanár, Dr. Kovács Zoltán alezredes, egyetemi docens

⁴Dr. Kovács Ferenc, A kritikus infrastruktúra védelme I., NKE jegyzet, 2014. p.15.

*nemzetbiztonságra és a nemzetgazdaság biztonságára, a közegészségre, közbiztonságra vagy ezek bármelyik kombinációjára”.*⁵

A kritikus infrastruktúra mindezek alapján egy országon belül a társadalom, továbbá a gazdaság működését elősegítő létesítmények, hálózatok és szervezetek összessége, vagy ezek részei, amelyek megsemmisülése, szolgáltatásaik vagy elérhetőségük csökkentése az országon belüli érintett felhasználói kör működési feltételeire negatív hatással jár. Ilyen kritikus infrastruktúra területek az energia, a közlekedés, a víz és élelmiszer ellátás, az egészségügy, a pénzügyi szektor, az infokommunikációs technológiák, az ipar, a kormányzat és közigazgatás, és a közbiztonság. Különböző országok különböző módon sorolják infrastruktúrájukat a kritikus infrastruktúrák közé. Vannak, olyan országok ahol a prioritások máshova esnek, és vannak olyanok ahol az egyes elemeket nem is tekintenek kritikusnak. Az Európai Unió a madridi 11/M⁶ és a londoni 7/7⁷ támadást követően 2005 novemberében kiadta létfontosságú infrastruktúrák azonosításáról és kijelöléséről szóló Zöld Könyvét,⁸ amit lekövet a 2006 decemberében a miniszterek tanácsa által elfogadott, a Létfontosságú Infrastruktúrák Védelmére Vonatkozó Európai Program [1], leginkább idézett nevén EPCIP⁹, mely dokumentum már tagállami szinten is tartalmaz kötelezettségeket. Az uniós szinten megfogalmazott dokumentumok hozadéka, hogy a tagországok elkezdtek összeállítani kritikus infrastruktúra kataszterüket, továbbá a tagállamok részéről összeállított infrastruktúra felmérésekbe kezd egy átgondolt rendező elv is beszivárogni. Ezek alapján a későbbiekben egységes szempontok szerint lehet osztályozni a kritikus infrastruktúrákat.

Magyarország részéről kidolgozásra és elfogadásra került a Kritikus Infrastruktúra Védelem Nemzeti Programja 2080/2008 (VI.30.) Kormányhatározat [2], mely jelenleg ugyan már nem hatályos, de főbb elemei megtalálhatóak az azt felváltó hatályos jogszabályokban. A tanulmány megírásának időpontjában a kritikus infrastruktúrát és azok védelmét érintő magyar jogszabályok a következők:

- 2012. évi CLXVI. törvény a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről;
- 65/2013. (III. 8.) Korm. rendelet a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény végrehajtásáról;
- 1035/2012. (II.21.) Korm. rendelet Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája;
- 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről;
- 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról;

⁵USA, PATRIOT Act, Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism Act of 2001

⁶ Madrid, 2004. március 11. (két és fél évvel a New York-i 9/11 támadást követően)

⁷ London, 2015. július 7.

⁸ECI – European Critical Infrastructures / Európai Kritikus Infrastruktúrák

⁹ European Programme for Critical Infrastructure Protection

- 234/2011. (XI. 10.) Kormányrendelet a katasztrófavédelmi törvény végrehajtási rendelete;¹⁰
- 62/2011. (XII. 29.) BM rendelet a katasztrófák elleni védekezés egyes szabályairól;¹¹
- 61/2012. (XII. 11.) BM rendelet a települések katasztrófavédelmi besorolásáról, valamint a katasztrófák elleni védekezés egyes szabályairól szóló 62/2011. (XII. 29.) BM rendelet módosításáról;
- 1249/2010. (XI. 19.) Korm. hat. A 2008/114/EK tanácsi Irányelvnek való megfelelés érdekében végrehajtandó kormányzati feladatokról.

A jelenleg hatályos 2012. évi CLXVI. törvény a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről [3], valamint annak végrehajtási rendelete a 65/2013. (III. 8.) Kormányrendelet a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény végrehajtásáról,[4] már nem a korábbi egy mellékletes felosztásban, hanem a létfontosságú rendszerek és létesítmények védelmének hatályba lépését nyomon követő tagoltabb felosztást követ. A jogszabályban az ágazati és alágazati csoportosítások lekövetik a korábbiakban alaplíműnek számító, a Kritikus Infrastruktúra Védelem Nemzeti Programja 2080/2008 (VI.30.) Kormányhatározatot. A jelenleg tapasztalható tagolás lehetővé teszi, hogy mind a törvény, mind a kormányhatározat szövegét a jogalkotók rugalmasan kezeljék, újabb ágazatok és alágazatok meghatározásával és esetleges kodifikálásával.

A kritikus infrastruktúrát behatóró európai uniós és hazai jogszabályokban sorra visszacseng a New York-i, a londoni, vagy a madridi támadásokat követő doktrína, mely alapján *a kritikus infrastruktúra mindazon elemek, szolgáltatások és humán erőforrások összessége, melyeknek megsemmisülése, vagy csak részleges kiesése az érintett társadalomra vagy az országra negatív hatással van*”. Ez a megközelítés teljes mértékben megállja a helyét, ugyanakkor a terrortámadásokat követően tíz-tizenöt év távlatában, a jelenleg hatályos nemzetközi, európai és hazai szabályozók fogalomtára nem tartalmazza az időközben kritikussá vált újabb helyszínek és helyzetek fogalmát. Ezek hasonló módon erőteljes kihatással tudnak lenni egy társadalom, egy ország vagy egy régió működésére.

A következő fejezetben, az előzőekben bemutatottak alapján, felvázolom, hogy a kritikus infrastruktúra fogalma miért igényel átgondolást, illetve egy újabb ágazat, a szimbolikus helyszínek meghatározásával a nagy tömegű, sok embert mozgó rendezvények, események sikeres védelme érdekében hogyan kell számolni vele.

¹⁰ a Kormányrendeletben megtalálhatjuk a fogalmi meghatározásokat a kritikus infrastruktúrára, továbbá az európai kritikus infrastruktúra védelmére is

¹¹ 13.§ a fővárosi és megyei igazgatók ellátják a katasztrófák elleni védekezés feladatkörében a kritikus infrastruktúra védelmével kapcsolatos feladatokat, közreműködnek a kritikus infrastruktúra elemek beazonosítási folyamatában, irányítják a kritikus infrastruktúra elemek védelmének erősítését, illetékességi területükön kapcsolatot tartanak a kritikus infrastruktúra elemek tulajdonosaival.

2. A kritikus infrastruktúra fogalmi meghatározásának újragondolása

A korábbi 2080/2008 Kormányhatározat 1. számú melléklete (Zöld könyv a kritikus infrastruktúrák védelmére vonatkozó nemzeti programról) meghatározása szerint:

*„Kritikus infrastruktúrák alatt olyan, egymással összekapcsolódó, interaktív és egymástól kölcsönös függésben lévő infrastruktúra elemek, létesítmények, szolgáltatások, rendszerek és folyamatok hálózatát értjük, amelyek az ország (lakosság, gazdaság és kormányzat) működése szempontjából létfontosságúak és érdemi szerepük van egy társadalmilag elvárt minimális szintű jogbiztonság, közbiztonság, nemzetbiztonság, gazdasági működőképesség, közegészségügyi és környezeti állapot fenntartásában”.*¹²

A kritikus infrastruktúrafogalmi meghatározásának átgondolása előtt célszerű néhány gondolat erejéig kitérni a konvencionális hadviselés átalakulásának területére. A kritikus infrastruktúrák sajátossága, hogy veszélynek vannak kitéve. Az elsődleges veszélyforrások a szándékos cselekmények, amelyek lehetnek háborúk, polgárháborúk és fegyveres konfliktusok, de ide sorolhatóak a bűncselekmények, a különböző szabotázs akciók vagy éppen a különböző terrorcselekmények. Egy-egy kritikus infrastruktúra alágazat meghatározása során nem hagyhatók figyelmen kívül a természeti eredetű veszélyek vagy a civilizációs, technológiai veszélyek sem. Tekintettel arra, hogy utóbbiak sokkal inkább előrevetíthetőek, illetve szabályozók által megelőzhetőek, ezért ezekre nem térek ki jelen dolgozatban. A védelem szempontjából jelen esetben a szándékos veszélyforrásokra, azon belül is a terrorizmusra fókuszálok. Tekintettel az ártó szándékú veszélyforrásokra és az ilyen cselekményeknek mind gyakoribb jelenlétére, az ezekkel kapcsolatos fogalmi meghatározások átgondolása megkerülhetlenné vált. A kritikus infrastruktúrák és az alkalmazott aszimmetrikus hadviselés összefüggésének a megértéséhez indokolt párhuzamba állítani a szovjet típusú és az atlanti szövetség katonai infrastruktúrára vonatkozó meghatározásait.

A szovjet típusú katonai infrastruktúra meghatározása alapul veszi, hogy minden hadszíntérnek volt tekinthető. A „minden hadszíntér” felfogás a korábbi Hadtudományi Lexikon¹³ megközelítésében is tetten érhető, mely szerint a katonai infrastruktúra a „Hadszíntéren a fegyveres erők felvonulását, szétbontakozását, harctevékenységük folytatását és mindenoldalú biztosítását segítő (megkönnyítő) katonai és polgári létesítmények, objektumok és szervezetek összessége. A legfontosabb elemei: a csapatok elhelyezési, ellátó-és javítóobjektumai; a védelmi létesítmények; út-, vasút- és csővezeték-hálózat; híradó rendszer; életfeltételeket biztosító közellátási és egészségügyi hálózat.” Ez a szovjet típusú katonai infrastruktúra megközelítés, kiemeli a „minden hadszíntér” elvet, amely napjainkban a Közél-keleten tevékenykedő fundamentalista szervezetek egyik alaptétele.

A hazánkban használatos katonai infrastruktúra meghatározásból kitűnik, hogy NATO szinten máshova esnek a hangsúlyok. „A katonai infrastruktúra meghatározott katonai erő

¹²2080/2008 Korm. határozat 1. számú melléklete, Zöld könyv a kritikus infrastruktúrák védelmére vonatkozó nemzeti programról 3. fejezet 3.2. pont

¹³Szabó József szerk.: Hadtudományi lexikon A-Zs I-II. Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest-1995. p. 644.

normatívák szerinti elhelyezéséhez, fenntartásához, mozgásához, alkalmazásához és vezetéséhez szükséges folyamatosan működő, vagy zárt katonai kezelésű létesítmények, területek, technikai eszközök és kommunikációs rendszerek összessége, melyhez hozzátartozik a létrehozói és üzemeltetői állomány szakmai tudása is.”¹⁴ A definícióból kiderül, hogy a kritikus infrastruktúra megközelítésében központi szerepet kap az adott állami, vagy katonai, vagy polgári infrastruktúra bázisán működő szervezet vagy szolgáltatás zavartalan működése.

E szövetségi megközelítés szerint a biztonságot a kritikus infrastruktúrák vonatkozásában leginkább az energia, a közlekedés, a víz és élelmiszer ellátás, az egészségügy, a pénzügyi szektor, az infokommunikációs technológiák, az ipar, a kormányzat és közigazgatás és a közbiztonság ágazatokban indokolt szavatolni. A kritikus infrastruktúrák meghatározása során jelen pillanatban még figyelmen kívül hagyják a dzsihadisták által kedvelt fókuszpontokat. Az aszimmetrikus hadviselés következtében célponttá váltak olyan helyszínek is, amelyek a kritikus infrastruktúra európai meghatározásából még hiányoznak. Megítélésük szerint hadat kell viselni a hitetlenekkel szemben „*a keresztetek*¹⁵ és *zsidók ellen a szent háborút mindenhol meg kell vívni!*”¹⁶ Meghatározásuk szerint az igazhitűek, vagyis a muszlimok arra kaptak felhívást, hogy a világon bárhol, bármilyen formában szent háborút, azaz dzsihadot folytassanak a hitetlenek ellen.

Amennyiben figyelembe vesszük adzsihadisták azon felfogását, hogy nincsenek kiszámítható eszközök és nincsenek konvencionális támadási helyszínek, vagyis az „*Egész hitetlen világ hadszíntér!*”¹⁷ Akkor a kritikus infrastruktúrák meghatározása során célszerű a korábbi szovjet megközelítést szem előtt tartani, hogy mely további létesítmények, objektumok válhatnak potenciális kiemelt célponttá. A kritikus infrastruktúra meghatározása alapján a polgári rendeltetésű létesítmények, objektumok és helyszínek üzembiztonságának olyan fokú megzavarása, vagy annak gátolása mely a társadalom vagy ország biztonságos működését veszélyezteti, kritikussá teszi az adott létesítményt, objektumot vagy helyszínt.

Vannak olyan polgári, leginkább szolgáltatást nyújtóhelyszínek, amelyeknek infrastruktúráként történő meghatározása körülményes, de a nagyszámú látogató, vagy résztvevő okán (például egy karnevál, egy futóverseny, egy fesztivál, egy nagy ifjúsági találkozó vagy koncert, egy rendezvény) egy esetleges terrorcselekmény következtében tud olyan kihatásokat generálni, ami komoly működési zavarokat okoz egy társadalom vagy akár az egész ország működésében. Mindezen oknál fogva e polgári helyszínek kritikus infrastruktúráként történő besorolása indokolt.

A kritikus infrastruktúrát meghatározó jogszabályok áttekintése során tapasztalhatjuk, hogy a szabályozók nem irányultak a kritikus infrastruktúrák teljes védelmére, kiemelt figyelmet kifejezetten az egyes sebezhető pontok csökkentésére fordították. A kockázati tényezők tudatos és folyamatos beazonosítása kiemelt és meghatározó szempont a kritikus infrastruktúra elemek beazonosítása során. A szabályozók a kritikus infrastruktúrák

¹⁴Dr. Kovács Ferenc, A katonai kritikus infrastruktúra elmélete, NKE jegyzet, 2015. p.3.

¹⁵dzsihadisták szerint keresztetek (crusaders – kereszties lovagok): az egész nyugati világ

¹⁶Dzsihadista propaganda film

<https://www.youtube.com/watch?v=kkcx9IIIOVzo> Letöltés ideje: 2016. január 8.

¹⁷uo.

meghatározása során hangsúlyozták a szabályozások rugalmas voltát, ami szintén alátámasztja a legújabb célpont helyszínek meghatározását és besorolását. Figyelembe véve és számolva a legújabb kihívásokkal, az európai és nemzeti kritikus infrastruktúra rugalmas felülvizsgálata lehetővé teszi, hogy a szimbolikus helyszíneknek számító helyek, létesítmények, kritikus infrastruktúráként kerüljenek meghatározásra. Ugyancsak erősíti az előzőekben említett, leginkább szolgáltatást nyújtó helyszínek kritikus infrastruktúráként történő azonosítását, hogy annak meghatározása és csoportosítása között szerepel, hogy azok időszakosan vagy állandó jelleggel igényelhetnek védelmet.

Az ideiglenesen nagy tömegek befogadására alkalmas helyszínek a legújabb tapasztalatok alapján kiemelt célpontjai lehetnek az aszimmetrikus hadviselést folytató csoportok számára. Az ilyen hadviselés nem fogad el semmilyen szabályt, nincs felhívás, nincs tárgyalás, bármilyen eszköz bevethető, ami az ellenséget megrettentí, akadályozza, vagy leginkább megsemmisíti.¹⁸ Tekintettel, hogy az ellenfelek kultúrája, hadi és technológiai felszerelése jelentősen eltér, továbbá az aszimmetrikus hadviselés jellemzője a meglepetés, ezért a támadó fél nem a gentleman agreement¹⁹ szerint fog támadni. Kihasználja előnyeit, kezdeményez, helyszínt jelöl, megfélemlít, fegyvernemet választ és nem utolsó sorban hadszínteret. Szabály, hogy nincs szabály! „Bárki és bármi lehet célpont, főleg ha tette az ellenséget gyengíti, elborzasztja, akadályozza.”²⁰

A legújabb kori hadviselés mindenkori eleme az információs műveletek, mely „mindazon összehangolt, koordinált információs tevékenységet jelentik, amelyek arra irányulnak, hogy a másik félinformációs rendszerei működésének korlátozásával befolyásolják a társadalom egészének vagy egyes területeinek működési folyamatait. (...) Az információs hadviselés a saját erőknél erősokszorozó, a másik félnél erőcsökkentő, erőmegosztó szerepet tölt be.”²¹ Az információs műveletek minden szinten jelentkezők. A hadászati, hadműveleti, és harcászati szinteken túlmenően jelentkezők a politikai, gazdasági vagy éppen kulturális-vallási területeken, úgy békeidőben, mint háborúban. Az információs műveletek keretein belül definiált, úgynevezett pszichológiai műveletek (PSYOP),²² melyeknek célja, hogy a tervezett tevékenységek során, meghatározott cselekmények révén az ellenfelet lélektanilag befolyásolják. A műveletek következtében a célpontok, érzelmi hatások következtében megváltoztatják céljaikat, cselekvésüket és nem utolsó sorban viselkedésüket. A célcsoport lehet egyén, csoport, szervezet, de akár egy egész társadalom vagy kormányzat is.

A PSYOP nagyon könnyen nyomon követhető a világ nyugati részén a legutóbbi időkben elkövetett terrortámadások során. Ennek egyik eszköze a nyílt színen, több embert érintő, kellően dokumentált támadás, melyről a 9/11-es támadások egyik résztvevője Wailal-Shihri a következőképpen fogalmazott: „...és amikor elkezdtünk azután kutatni, hogy mi gyengíti őket

¹⁸Dzsihadista propaganda film

<https://www.youtube.com/watch?v=kkcx9HIOVzo> Letöltés ideje: 2016. január 8.

¹⁹általánosan elfogadott elvek („úriemberek megállapodása”) szerint, közmegállapodás

²⁰ Dr. Kovács Zoltán: Az improvizált robbanóeszközök elleni védelem elvei, módszerei és eljárásai, Tanulmány, Budapest-2014, p.3.

²¹ Dr. Haig Zsolt, Dr. Várhegyi István: Információs műveletek I., Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest-2004. p.66.

²²Psychological operations

legjobban, és mivel húzhatjuk át számításaikat, úgy találtuk, hogy az öngyilkos merénnyel tudjuk a legjobban terrorizálni az ellenséget, és a legnagyobb csapást mérni rájuk. Különösen akkor, amikor a hagyományos támadások már nem kivitelezhetők.”²³ [5] Ugyancsak a pszichológiai műveletek szemszögéből érdekes Oszama Bin-Laden tanmeséje:

„És akkor azt kérdezték Antarahtól: hogy éred el, hogy az emberek félnek tőled? Így válaszolt: belenézek a szemükbe, és aki gyengének látszik, azzal kezdem és fejét veszem, mert ez könnyű. Majd ezt követően kiontott vérük láttán az erősek is megrémülnek.”²⁴

Napjainkban a terrorista cselekmények, mint az aszimmetrikus hadviselés fajtái már Európában is megmutatták, hogy a hadviselés teljes átalakuláson ment keresztül. Míg korábbiakban csak a közel-keleti, szíriai vagy éppen iraki események jelezték, hogy a korábbiakban szokásos: ellenfél az ellenfél ellen, technika a technika ellen felállás már a múlté. Ez a fajta hadviselés Európában tetten érhető. Már nem csak katonák vívnek csatákat katonákkal, hanem civilek támadnak civilekre vagy a rendfenntartókra. Az hogy a támadók élő pajzsként civileket használnak akciójukhoz már nemcsak a Közel-keleten ismert, hanem a legutóbbi párizsi Bataclan szórakozóhelyen történt támadás során is megmutatkozott. A támadók nem viselnek egyenruhát, a közel-keleti területeken is ez már csak a szövetséges erők attribútuma. A kritikus infrastruktúra meghatározása során indokolt az aszimmetrikus hadviselés gerjesztette új helyzet körülményeivel is számolni, a támadni szándékozott infrastruktúra kiválasztásában nem lehet számítani írott vagy íratlan szabályra.

A célpontok feltérképezésére a hírszerzésen túlmenően a legpontosabban a fundamentalisták által közreadott propaganda dokumentumok szolgálnak. Ayman al Zawahiri, az Al-Kaida vezetője gazdasági és információs dzhihadot hirdetett meg az Amerikai Egyesült Államok és szövetségesei ellen. Stratégiaileg fontos feladatként megjelölték a kritikus infrastruktúrák elpusztítását. A szervezet 20 éves 2000-2020 közötti programjában²⁵ [6] az ötödik fejezet a Kalifátus 2013-2016 közötti kinyilvánításáról szól, melyre 2014. június 29-én került sor az Iraki és Levantei (Szíriai) Iszlám Állam kikiáltásával. Ezt követően, a program szerint a világ muszlim erői világraszóló intifádába, azaz szent háborúba kezdenek. A hatodik fejezet a „Totális összeütközés”, melyre 2016-2020 között kerül sor, mely a hívők, vagyis a muszlimok, és a nem hívők, vagyis mindenki más közötti teljes mértékű háborút jelent. [7] Amint az elmúlt években tapasztalhattuk a muszlimok által jelentősen megnövekedett az általuk hitetlennek tartott emberek elleni erőszakos akciók végrehajtása.

Az egyre inkább elterjedő non-konvencionális fegyveres erők, az irreguláris katonai szervezetek és az aszimmetrikus hadviselés folytató csoportok fenyegetései miatt egyre nagyobb számban kell olyan helyeken is támadásokra felkészülni, ahol korábbiakban azokra nem számoltunk.

²³ Knowledge is for Acting Upon: The Manhattan Raid, propagandafilm, 2006. szeptember 10. in Román Zsolt: Robbantásos merényletek elemzése, ellenük való védekezés és annak építményvédelmi vonatkozásai, PhD értekezés, Óbudai Egyetem, 2015. szeptember 18. p.19.

http://bdi.uni-obuda.hu/sites/default/files/RZS_Doktori_%28PhD%29_ertekezes-tervezet.pdf

Letöltés ideje: 2016. január 8.

²⁴uo.

²⁵Bill Roggio, The seven Phases of the Base, The Long War Journal, August 15th. 2005.

http://www.longwarjournal.org/archives/2005/08/the_seven_phase.php Letöltés ideje: 2016. január 2.

A kritikus infrastruktúra létesítményei, objektumai a militáns iszlamisták kiemelt célpontjai, legyenek azok energetikai központok, telekommunikációs rendszerek, tömegközlekedési infrastruktúrák, a polgári légi közlekedés, vagy a pénzügyi szolgáltatások helyszínei. A legutóbbi támadások bizonyítják, hogy a hagyományos értelemben definiálható kritikus infrastruktúrákat már meghaladó szemlélet lett uralkodó. Az ártatlan emberi tömeg, mint célpont megjelent a szándékos cselekmények elkövetőinek repertoárjában. A hagyományos értelemben vett kritikus infrastruktúra, mint célpont a militáns iszlamisták szemszögéből meghaladottá vált. Fokozottan kezdenek olyan célpontok támadásába, amelyek egyáltalán nem szerepelnek sem a nemzetközi, sem az európai kritikus infrastruktúra definíciókban, így egy teljesen új kategóriát kell megteremteni a kritikus infrastruktúrákon belül a szimbolikus helyszínek meghatározásával. A mind intenzívebbé váló támadások és újabbnál újabb célpontok, a kritikus infrastruktúra tíz évvel ezelőtt megalapozott fogalmát már feszegeti, ezért szükséges ezt tovább bővíteni a nagy tömegek megjelenésére alkalmas helyszínek csoportjával.

3. A „szimbolikus”helyszín, mint a kritikus infrastruktúra újágazata

2013. január 16-án egy szélsőséges csoport az algériai InAmenas területén fekvő norvég érdekeltségbe tartozó Tiguentourine gázkitermelő és feldolgozóüzemet egy háborús veterán Mokhtar Belmokhtar²⁶ vezetésével elfoglalták és azok dolgozóit túszul ejtették. A támadók a Dél-Líbia dzsihádisták táborából érkeztek, akikkel az algériai katonaság sohasem bocsátkozott tárgyalásba. A túszejtés következtében elhunyt több angol, norvég és algériai állampolgár, mindösszesen negyven fő. A térségben a legnagyobb létszámú algériai hadsereg a négy napos ostrom alatt összesen harminckettő túszejtőt ölt meg. A támadást követően a különböző biztonságpolitikai elemzők²⁷ sokáig találgattak, hogy milyen céllal támadhatták meg a létesítményt, hiszen tudva levő volt, hogy nem fognak tárgyalni a túszookról, sem a gáztelepről. [8] A franciák Maliba történő bevonulása, mint ürügy, amelyre sokáig hivatkoztak, nem látszott igazoltnak, hiszen ebben csak annyi közös pont volt, hogy az algériaiak átengedték a francia csapatoknak a légtérüket. A támadásokat követő egy évben körvonalazódott, hogy a szélsőségesek egy szimbolikus helyet választottak ki támadásuk célpontjával.

Pár hónappal később 2013. április 15-én Bostonban²⁸ két bomba robbant a városi maratoni futóverseny célegyenesében. A támadás során hárman elhunytak – közöttük egy nyolc éves kisfiú – és száznegyvenen megsebesültek, tíz főnél kellett az orvosoknak amputációt végezniük. Az elkövetők Dzhokhar Tsarnaev és Tamerlan Tsarnaev, akik közül az életben maradt és bíróság elé került Dzhokhar, fundamentalista iszlám nézeteivel magyarázta támadásukat. A maratoni futás, mint esemény vagy bármelyik más sportrendezvény

²⁶Mokhtar Belmokhtar charged over Algeria gas plant siege, BBC online
<http://www.bbc.com/news/world-us-canada-23387147> Letöltés ideje: 2016. január 2.

²⁷ Dr. Adam Dolnik, Case study: The In Amenas Gas Plant Siege, in Conference Critical Infrastructure Protection against Terrorist Attacks, Turkey, Ankara 4th November 2014
http://www.tmmn.tsk.tr/publication/course_reports/12-CIP.pdf Letöltés ideje: 2016. január 14.

²⁸ Bombs explode at the Boston Marathon, CBS News
<http://www.cbsnews.com/videos/bombs-explode-at-the-boston-marathon/> Letöltés ideje: 2016. január 2.

egyáltalán nem szerepel a kritikus infrastruktúrák között, mégis a két fő által elkövetett bombatámadás következtében mind a közbizalom, mind a tőzsdei forgalom megingott az adott időszakban. Habár mindkettő magához tért, a bostoni robbantás még napjainkban is kellő nyomot hagyott az amerikai társadalomban és világszinten izgalomban tartja a maratoni futást rendezőket. A testvérpár nagy feltűnést keltő tette ismételten az amerikai kontinensre vitte az iszlám terrort, továbbá bebizonyította, hogy nem csak a kritikus infrastruktúrákat érheti a társadalmat nagymértékben megrázó támadás, hanem egyéb, más szimbolikusnak tekinthető helyszíneket és rendezvényeket is.

Ugyanabban az évben, 2013. szeptemberben 21-én az Al-Shabaab szomáliai iszlamista szervezet fegyveresei a kenyai fővárosban megtámadták a Westgate bevásárlóközpontot és ott túszoikat ejtették. A bevásárlóközpontból a túszoik egy részének sikerült megszöknie, számos bevásárlót a támadók megöltek. A támadást követő egy nappal később a kenyai hadsereg katonái behatoltak az épületbe. A tucatnyi túszejtő ekkor még körülbelül harminc embert tartott fogva a bevásárlóközpont második emeletén, akik közül néhányat a hadsereg katonái kiszabadították. A bevásárlóközpontban végrehajtott akció során a terroristák összesen hatvanhét embert öltek meg és további százhetvenötöt sebesítettek meg. Az akció érdekessége, hogy a túszejtők között számos amerikai állampolgár volt, de voltak közöttük kanadaiak és finnek is. Brit források szerint a szervezet tevékenységének irányítója az a huszonkilenc éves Samantha Lewthwaite volt, aki egy brit katonatiszt leányaként Dél-Angliában született és nőtt fel. Kamaszkorában áttért az iszlám hitre, és fiatalon feleségül ment egy jamaicai származású, szintén iszlám hitre tért bevándorlóhoz, Germaine Lindsayhez, akitől három gyermeke született. A férj, a Londonban 2005. július 7-én elkövetett, ötvenkettő halálos áldozattal járó öngyilkos merényletsorozat egyik elkövetője volt. A londoni összpontosított merényleteket követően a közösségi közlekedési rendszer, sérülékenysége és a támadást követő kritikus helyzet okán felkerült a kritikus infrastruktúrák listájára a nagy tömegeket fogadó, a támadásban több halálos áldozatot követő helyszín, de a bevásárlóközpontok, mint célpontok még nem.

A Westgate bevásárlóközpont Nairobi egyik presztízs üzlete, így annak megtámadása szimbolikus jelentőséggel bírt, de ilyenek tekinthető a bostoni maraton, vagy a későbbiekben felsorolásra kerülő más helyszínek is. Annak következtében, hogy 2013-at követően jelentősen megnövekedett a szimbolikus helyszínek támadása, kiemelt figyelmet kell fordítani e védelmére és esetlegesen kritikus infrastruktúráként való kezelésére. *„A szimbolikus helyszínek olyan polgári rendeltetésű, nagy tömegek befogadására alkalmas, könnyű célpontoknak számítólétesítmények, objektumok, helyszínek, amelyek támadása nagy médiafigyelemmel kísértés az ártatlan polgári áldozatok okán, a társadalomban fokozottan kelt közfelháborodást és riadalmat, ami közvetett kihatással van az ország és a gazdaság működésére”.*²⁹

Az új támadási célpontok nem rendelkeznek a korábbiakban megfogalmazott kritikus infrastruktúra determinánsokkal, nem részei a tíz ágazatban és negyvenkét alágazatban meghatározott csoportoknak, de egy-egy szimbolikus hely megtámadása sokszor sokkal

²⁹A szerző definíciója.

nagyobb társadalmi vagy gazdasági kihatással jár, mint a hatályos jogszabályokban bekegerezált hagyományos kritikus infrastruktúrákat ért támadások.

Szimbolikus helyszín megtámadása alatt értem azt is, amikor a turisták által felkeresett helyeket vagy szállodákat érnek támadások. A 2015. év az ilyen szimbolikus helyszínek megtámadásának az éve volt. Az egész világot megrázó esetek történtek Tunéziában tavasszal és nyáron. 2015. március 18-án harmincnolc külföldi turistát löttek le Tunézia fővárosában, Tuniszban a Bardo múzeumban.³⁰ Az előre megszervezett akcióban két fegyveres már az utcán is lövöldözni kezdett, majd a múzeum épületében túsokat ejtett. A biztonsági erők hamar lezárták a környéket és körbevették a helyszínt és megkezdték túsmentő akciójukat. A lövöldözésben elhunyt turisták a világ minden részéről érkeztek, hiszen japán, brit, olasz, kolumbiai, ausztrál, francia, spanyol és lengyel állampolgár is volt az elhunytak között. A Bardo múzeum Tunisz egyik fő látványossága, az ország történetét mutatja be, ott található a világ legnagyobb római mozaikgyűjteménye, a Tunéziái Parlament közvetlen közelében helyezkedik el, méltán választották támadási helyszínül az elkövetők.

2015. június 26-án újabb terrortámadás volt egy tunéziái tengerparti szállodában.³¹ Az iszlamista fegyveresek a népszerű és felkapott üdülővárosban, Sousse-ban, egy kifejezetten külföldi turisták által látogatott üdülőközpontban, az ötcsillagos Hotel Riu Imperial Marhaba szálloda tengerparti strandján kezdtek el lövöldözni. A támadásban főként brit állampolgárok voltak érintve. A fegyveresek, és a kitérkező rendőrök között tűzpárbaj alakult ki, a híradások huszonhét halotról szóltak, akik brit, német, spanyol és tunéziái állampolgárságúak voltak. Az ötcsillagos szálloda az egyik legimpozánsabb presztízsz szálláshely az üdülővárosban. A támadók a maximális hírfelületet és kárt tudták elérni a célpont választásával. Hasonló kiemelt turisztikai célpontokat vettek támadás alá iszlamista fegyveresek Bulgáriában 2012. július 18-án Burgaszban,³² Egyiptomban 2014. február 16-án Tabában³³ és 2015. június 10-én Luxorban.³⁴ Az egyiptomi szállodák kedvelt célpontként szerepelnek a terroristák támadásai között, hiszen Kairóban 2015. november 24-én a SwissIn Hotelt,³⁵ rá pár napra 2015. december 4.-én egy másik szállodát³⁶ támadtak meg.

A szállodák elleni támadások iskolapéldája a 2008. november 26-án Indiában, Mumbaiban, a történelmi belváros, Collaba közvetlen közelében lezajlott terrorakció. Több csoport a

³⁰ Tragikus túsdráma: külföldi turistákat löttek le Tunéziában, Turizmus Online 2015. március 18
http://www.turizmusonline.hu/cikk/kulfoldi_turistakat_lottek_le_tuneziaban Letöltés ideje: 2016. január 3.

³¹ Terrortámadás egy tunéziái tengerparti szállodában, Turizmus Online, 2015. június 26.
http://www.turizmusonline.hu/kulfold/cikk/terrortamadas_egy_tuneziai_tengerparti_szallodaban
Letöltés ideje: 2016. január 3.

³² "Barbár terrortámadás" Öngyilkos merénylő robbantotta fel az izraeli turistabuszt
<http://www.danielcsoport.hu/hirek/barbar-terrortamadas-ongyilkos-merenylo-robbantotta-fel-az-izraeli-turistabuszt/> Letöltés ideje: 2016. január 3

³³ Felrobbantottak egy turistabuszt az izraeli határ közelében, HVG, 2014. február 16.
http://hvg.hu/vilag/20140216_Felrobbantottak_egy_turistabuszt_az_izrael Letöltés ideje: 2016. január 3.

³⁴ Legalább három ember meghalt a leghíresebb egyiptomi turistalátványosságnál, Magyar Hírlap 2015. jún. 10.
http://magyarhirlap.hu/cikk/27320/Terrortamadas_a_Luxornal_VIDEO Letöltés ideje: 2016. január 3.

³⁵ Az Iszlám Állam robbanthatott Egyiptomban is, Forgács Ági, RIPOST, 2015. november 24.
<http://ripost.hu/cikk-az-izlam-allam-robbanthatott-egyiptomban> Letöltés ideje: 2016. január 3.

³⁶ Újabb robbantásos merénylet Kairóban, tizenkilc halott, Forgács Ági, RIPOST, 2015. december 4.
<http://ripost.hu/cikk-ujabb-merenylet-kairoban-tizenkilc-halott> Letöltés ideje: 2016. január 3.

belváros különböző pontjait vette célba, a patinás Leopold kávéházat, a központban lévő Cshatrapati Sívádzsin pályaudvart, továbbá elfoglalták a város két legismertebb luxusszállodáját, a Taj Mahalt és az Oberoit, valamint túsokat ejtettek a Chabbad Zsidó Központban. A szállodai túsmentés három napig tartott, de ekkor már lángokban állt mindkét szálloda. A terroristák a Lashkar e Taiba, kasmíri iszlamista radikális szervezet fegyveresei voltak, akciójukat követően százkilencvenöt ember hunyt el, akik közül huszonkettő külföldi volt. A turista látványosságok, a turizmust kiszolgáló infrastruktúrák és a szállodák könnyű és hatékony célpontjaivá váltak a terroristatámadásoknak. A sorozatos támadásokat követően indokolt a luxus szállodákat, mint szimbolikus helyszíneket a kritikus infrastruktúra aláazataként kezelni.

A terrortámadások másik kedvelt helyszíne a nagy bevásárlóközpontok vagy plázák. Ezekben nagy tömegek fordulnak meg, könnyű célpontokat jelentenek, jelentős hírfelületet vonzanak és – tekintettel a lakosság közvetlen érintettségére – nagymértékben befolyásolja a társadalom, támadáshoz való viszonyulását. Svédországban, a Stockholmhoz közeli Västeras városban lévő IKEA áruházban végrehajtott támadásra került sor két ember, egy nő és egy férfi a helyszínen életét vesztette, egy harmadik pedig súlyos sérüléseket szenvedett miután egy eritreai 23 éves férfi késsel támadt rájuk.³⁷ A halálos áldozatok hétköznapi vásárlók voltak, ismerték egymást és semmilyen indítékot nem szolgáltatottak a támadásra. Mint későbbiekben kiderült a támadó az elutasított menedékkérése okán támadt a bevásárlóközpontban.

Izraelben tapasztalható, hogy a bevásárlóközpontok kiemelt biztonsági követelményeknek kell, hogy megfeleljenek, akár gyalogos, akár gépjárművel történő beléptetés esetén. A bejáratoknál fémdetektoros kapuk és élő erős biztonsági szolgálat teljesít szolgálatot, a gépkocsikat a parkolóhelyre történő bejutást megelőzően ellenőrzik, szükség szerint átvizsgálják. A magyarországi, vagy európai nagybevásárláshoz szokott embereknek furcsán hat egy autó csomagtartójának az átvizsgálása a bevásárlóközpont bejáratánál. Figyelemmel kísérve és komolyan véve az iszlamista csoportok fenyegetéseit, lehet, hogy Európában is fel kell készülni arra, hogy egy-egy bevásárlóközpontba vagy plázába csak alapos biztonsági vizsgálatot követően lehet bejutni. A nagyforgalmat bonyolító vagy központi helyen lévő bevásárló központok kiemelt célpontjaivá tudnak válni egy-egy terrorista akciónak, így azok szimbolikus célpontként meghatározott kritikus infrastruktúraként való meghatározása indokoltá vált.

Az új típusú, 2013 után elkövetett támadások legjellemzőbb tulajdonsága a kiszámíthatatlanság. Már nem lehet egyszerűen megjósolni, vagy valószínűség számításokkal kalkulálni, hogy mely célpontok a lehetséges következő támadási helyek. Már a legvalószínűtlenebb helyeken is várhatóak támadások, hiszen fő jellemzőjük a kiszámíthatatlanság. Ugyancsak ilyen kiszámíthatatlan helyszín volt a kenyai Garissa városának egyeteme, amikor az Al-Shabaab szomáliai terroristacsoport emberei fegyveres támadást hajtottak végre az egyetemi campuson és annak kollégiumában.³⁸ A merénylők

³⁷ Késes támadás egy svédországi IKEA-ban, Info Rádió, 2015. augusztus 10.

<http://inforadio.hu/hir/bunugyek/keses-tamadas-egy-svedorszagi-ikea-ban-748549> Letöltés ideje: 2016. január 3.

³⁸ Terrortámadás egy kenyai egyetemen, Magyar Hírlap, 2015. április 2.

elgyűltek a diákok között, majd lövöldözni kezdtek és túsokat ejtettek. A fegyveresek a kollégiumnak azon épületeit foglalták el, ahol a diákok laktak. A terroristák a szobákat végigjárva a diákokat kérdezték, hogy muszlim vagy keresztény vallásúak-e? A keresztényeket azonnal lelőtték. A merénylet során száznegyvenheten vesztették életüket, és további hetvenkilencen sebesültek meg. A kenyai kormányerők a túsul ejtett diákok közül ötszáznyolcvanhatet kiszabadítottak. A terrortámadás mögött az Al-Shabaab szervezet állt, aki a nairobi Westgate bevásárlóközpont ellen intézett támadást, majd 2014 novemberében egy busz elleni támadásban huszonnyolc nem muszlim utast gyilkoltak le a Szomália és Kenya határában lévő Manderában.

A terrortámadásban érintett szimbolikus helyszínek közül bemutatásra kerülnek az európai, a franciaországi helyszínek is. Tekintettel, hogy a Charlie Hebdo³⁹ satirikus folyóirat önmaga biztonságával mit sem törődve, folyamatosan provokálta Európa legnagyobb muszlim közösségét, a franciaországi muszlimokat, akik a lakosság mintegy 7-10%-át teszik ki, prognosztizálható volt egy bizonyos fokú retorzió. A 2015. január 7-én végrehajtott tizenhét halálos áldozatot és további húsz sebesülést követelő támadás sorozat az európai átlagemberek számára tapinthatóvá tette a terrorveszélyt. A szélsőséges merénylet szövetkeztette a nyugati világ vezetőit⁴⁰ a terrorizmus elleni küzdelemben. Ilyen mértékű szolidaritási akciókra sem a londoni, sem a madridi, sem a moszkvai támadásokat követően nem került sor. A világ vezetői számára világossá vált, hogy bárki és bármilyen intézmény, épület, vagy szervezet célponttá válhat, akit, vagy amit szélsőséges iszlamisták annak jelölnek meg.

Franciaország és Európa még fel sem dolgozhatta az év elején történt támadásokat, amikor 2015. november 13-án, pénteken újabb, immár százharminc áldozatot követelő támadássorozatra került sor Párizsba,⁴¹ összesen három helyszínen, több célpontra fókuszálva. A tíz elkövető közül kilenc a támadássorozatban és az azt követő rendőrségi akciókban vesztette életét, egy elkövető Abdeslam Salah, a cikk leadásának időpontjában is körözés alatt áll. Az elkövetők közül mindössze hetet sikerült azonosítani, a többiek kiléte nem tisztázott. A támadók három helyszínen hajtottak végre támadást. Legelőször⁴² a Párizs északi részén fekvő Nemzeti Stadionnál robbantottak, ahol éppen a francia és német válogatott barátságos mérkőzést játszott. A mérkőzésen szurkoló Francois Hollande francia elnököt a biztonsági szolgálat kimenekítette, a szurkolókat a játéktérre terelték, majd rendőrök biztosították a helyszínt. A stadionnál történt támadást követően, egy óra múlva Párizs belvárosában, a Köztársaság tér közelében lévő szórakozó negyedben: a Le Carillon bisztróban, a Petit

http://magyarhirlap.hu/cikk/21421/Terrortamadas_egy_kenyai_egyetenem Letöltés ideje: 2016. január 3.

³⁹ A timeline of the Charlie Hebdo terror attack, By Josh Levs, Ed Payne and Michael Person, CNN <http://edition.cnn.com/2015/01/08/europe/charlie-hebdo-attack-timeline/index.html> Letöltés ideje: 2016. január 3

⁴⁰ A terror áldozataira emlékezett Párizsban a világ, ORIGO, 2015. január 11.

<http://www.origo.hu/nagyvilag/20150111-a-terror-aldozataira-emlekezik-parizsban-a-vilag.html>

Letöltés ideje: 2016. január 3.

⁴¹ Paris attacks: The investigation so far, BBC News, 2015. november 23.

<http://www.bbc.com/news/world-europe-34822265> Letöltés ideje: 2016. január 13.

⁴² Anna Dubuis and Nicola Oakley: Paris terror attacks timeline: What happened where and when on night of terror and confusion in French capital, Mirror, 2015. november 14.

<http://www.mirror.co.uk/news/world-news/paris-terror-attacks-timeline-what-6830455>

Letöltés ideje: 2016. január 13.

Cambodge étteremben és a Belle Equipe Bar szórakozóhelyen nyitnak tüzet a vendégekre, továbbá a közelben lévő Bataclan színházban ejtenek túsokat a támadók. Az akció előre megtervezett és pontosan felépített forgatókönyv szerint zajlott. A jelenleg is szökésben levő Abdeslam Salah volt a felelős egy negyedik helyszínen történő támadásért, ami egyelőre nem tisztázott körülmények miatt megghiúsult. A francia elnök a támadást háborús cselekménynek minősítette!

A párizsi merényleteket követően németországi helyszínekkel kapcsolatosan is érkeztek támadások előkészületeiről szóló hírek, melyek szerint szélsőséges csoportok a támadásokat tervezték végrehajtani. Ilyen volt a hamburgi stadionban megrendezésre kerülő német-holland barátságos mérkőzés, amit végül nem a bíró fújta le, hanem még a mérkőzés megkezdése előtt a német rendőrség. A híradások Németországban az év utolsó napjaiban arról szóltak, hogy szélsőséges iszlamisták a müncheni pályaudvar ellen terveznek támadást,⁴³ akiket a rendőrség nagyerővel keresett. A nagy visszhangot keltő esetre végül Kölnben szilveszter éjszakáján került sor, amikor ezer „arab és észak-afrikai kinézetű” fiatal férfi kezdett ámokfutásba.⁴⁴ A cikk lezárásának időpontjában ötszáz, nővel szembeni szexuális molesztálás, egy nemi erőszak ügyében és nyolcvan lopás esetében készült feljelentés. A kölni esetet követően számos egyéb európai nagyvárosban számoltak be tömeges szexuális indíttatású, csoportosan elkövetett bűncselekményről, mint Salzburg, Stuttgart, Hamburg, Helsinki, Berlin. A támadások közös jellemzője, hogy ezt nyílt színen, tömegben, csoportosan követték el ártatlan nőkkel szemben.

A cikk leadásának időpontjában, Törökországban, Isztambulban, a Kék Mecset közelében, a Sulthanat téren turistacsoportok ellen követtek el öngyilkos bombamerényletet. Tíz külföldi turista elhunyt, akiből nyolcan voltak német állampolgárságúak. A rendőrségi nyomozás következtében kiderült, hogy az elkövető szír nemzetiségű volt, menekültként tartózkodott Törökországban.

Az 1972-ben Münchenben megrendezett nyári olimpián a Fekete Szeptember fegyveres csoport tagjai az izraeli delegáció öt atlétáját és hat edzőjét ölte meg az olimpiai falu területén. A támadásban elhunyt egy német rendőr, valamint a nyolc támadó közül öt. Az incidens rávilágított arra, hogy minden olyan helyszín, aminek ugyan nemzetgazdasági szempontból nincs közvetlen szerepe, de könnyű a támadhatósága és az nagy hírértékkel bír, könnyen válhat terrorista támadás célpontjává. A terrortámadásokat követően a média információinak köszönhetően a támadásoknak van közvetett gazdasági kihatása is, hiszen az egyiptomi, a tunéziai vagy éppen a párizsi támadásokat követően e helyszínek turista forgalma a gazdaságra kiható mértékben csökkent. Ugyanakkor a támadók nagyon sok esetben

⁴³Újra megnyitották a müncheni pályaudvarokat, Info Rádió, 2016. január 1.
<http://inforadio.hu/hir/kulfold/ujra-megnyitottak-a-muncheni-palyaudvarokat-787017> Letöltés ideje: 2016. január 12.

⁴⁴MassCologne Sex Attack: 1,000 Attackers, The New Observer, 2016. január 4.
<http://newobserveronline.com/mass-cologne-sex-attack-1000-attackers/> Letöltés ideje: 2016. január 13.

használják is a média nyújtotta felületeket, hiszen ezzel tettük felerősödik és azt propaganda célokra is fel tudják használni. „*A robbantásos cselekmények fő célja a félelem- és zavarkeltésen túl a nyilvánosság, a kiemelt jelentőségű célpontok ellen elkövetett robbantásos események pedig mindig nagy közérdeklődést kapnak, a média kitüntetett figyelmet szentel a történeteknek.*”⁴⁵ A könnyen támadható jelleg miatt is könnyebben válnak célponttá, mint a korábbiakban ágazatba sorolt kritikus infrastruktúra területek. [9]

4. A szimbolikus helyszín alágazatai

A szimbolikus helyszínek és a kritikus infrastruktúrák közös jellemzője a kapacitás, vagyis az, hogy egy bizonyos forgalmat, szolgáltatást egy adott időegységen belül biztosítania. A szimbolikus helyszínek ezen ismérve megkönnyíti, hogy azonosításra, majd besorolásra kerüljön a kritikus infrastruktúra ágazataként. A szimbolikus helyszínek fontos és szinte elsődleges jellemzője, hogy nagytömegek befogadására, kiszolgálására alkalmasak. További jellegzetes ismérvük, hogy a felhasználók zömében civilek, tehát egy terrorcselekmény következtében az esetleges áldozatok döntő többsége ártatlan polgári személy.

A szimbolikus helyszínek közös jellemzőit a következőképpen lehet összefoglalni:

- nagytömegek veszik igénybe;
- könnyű célpontok;
- támadás esetén ártatlan, polgári személyek az áldozatok;
- kiemelt médiafigyelem kíséri támadásukat;
- jellemzően polgári rendeltetésű létesítmények;
- támadásuk fokozottan kelt közfelháborodást és riadalmat;
- támadásuk kimagasló közvetett kihatással van az ország, a gazdaság és a társadalom működésére.

A nagy tömegekhez kötődő kritikus infrastruktúrák alágazati besorolása és meghatározása az esetleges célpontokra komolyabb figyelmet igényel a védelmi szervek, az érintett polgári létesítmények működtetői, vagy az illetékes rendezvényszervezők részéről. A szimbolikus helyszínek alágazati besorolásánál azokat a nagy tömegek befogadására, megjelenésére alkalmas helyszíneket célszerű meghatározni, amelyek a többi ágazatban alágazatként még nem szerepelnek.

A legújabb támadások, a „*minden hadszíntér*” elvre való tekintettel, a kormányzati, rendvédelmi, katonai szervek célpontjain túlmenően, már olyan helyszínek ellen irányulnak, amelyek polgári, gazdasági vagy vallási szervezetek infrastruktúrái. Azon nagy tömegek befogadására alkalmas polgári helyszíneket, amelyek a közelmúltban kimutathatóan magas számban váltak valós vagy felderített célponttá szükséges szimbolikus helyszíni alágazatként meghatározni.

⁴⁵ Dr. Kovács Zoltán: Az improvizált robbanóeszközök főbb típusai. Műszaki Katonai Közlöny XXII. évf. 2. szám, 2012, p.37.

A szimbolikus helyszínek alágazatai következők lehetnek:

- nagy tömeg befogadására, megjelenésére alkalmas helyszínek;
 - piacok, vásárok (helyi, regionális, nemzetközi);
 - stadionok, sportcsarnokok, tömegsport helyszínei;
 - kiállítási helyszínek;
 - fesztiválok, karneválok, találkozók;
- turistákat érintő helyszínek;
 - luxus szállodák;
 - turisták által tömegesen látogatott helyszínek;
- kiemelt vallási helyszínek, rendezvények;
 - templomok, szagrális helyek;
 - nagytömeget mozgató szagrális események.

Az alágazatok nevesítése könnyebben azonosíthatóvá teszi az esetleges célpontokat a védelemben résztvevő szakemberek számára. Jogszabályi megjelenítésük mind békeidőben, mind különleges jogrend idején megkönnyíti a nemzetvédelemben résztvevő szervek munkáját. Annak tudatában, hogy a szándékos pusztító cselekmények csak nehezen és erőteljes hírszerzési munkával előzhetőek meg, továbbá az előrejelzések minimálisak, az érintett nagy tömegek befogadására és megjelenésére alkalmas helyszínek, a turista helyszínek és kiemelt jelentőségű vallási helyszínek védelmének felelősei kritikus infrastruktúraként kell kezeljék a szimbolikus helyszíneket, mint lehetséges terrorista támadás célpontjait. A védelem során pusztán hírszerzési elemekre alapozni egyoldalú, sokkal hatékonyabb védekezést lehet elérni amennyiben a nagy tömegeket befogadó helyszínek esetében is a védelem már a működtetés során kialakul. A szimbolikus helyszínek védelmének a korábbi támadások történeti, politikai, gazdasági és védelmi elemzésén kell nyugodnia. Amennyiben egy szimbolikus helyszíneként azonosítható infrastruktúra nem rendelkezik semmilyen védelemmel, a működtetőnek indokolt azt az elővigyázatosság elvén kialakítania és működtetnie. A szimbolikus helyszínek döntő többsége magántulajdonban és működtetésben van, kivételt csak a főbb turista látványosságok jelenthetnek, így a polgári vagy gazdasági szférának kiemelt figyelmet kell fordítania ezek védelmére. A kritikus infrastruktúra alapvető meghatározója az üzemfolytonosság, a másik a biztonságot szavatoló ellenálló képesség. Ezeket a jellemzőket a szimbolikus helyszínek esetében is indokolt garantálni és fenntartani.

Ebben a feladatban a tulajdonos vagy működtető nincs magára hagyva, hiszen mind nemzeti, mind nemzetközi szinten komoly védelmi szervezetek derítik fel, hárítják el, akadályozzák meg és számolják fel a szándékos cselekmények eshetőségeit. A szövetségi rendszeren belül a NATO-nak is van Polgári Vészhelyzeti Tervezése.⁴⁶ Az eljárás kifejezetten fókuszál a természeti katasztrófákon túlmenően, a szándékos ártó cselekményekre. Ezen belül kifejezetten szimbolikus helyszínekről nem, de a könnyű célpontok rombolásának lehetőségéről az eljárás említést tesz. A polgári veszélyhelyzeti tervezés válságkezelő

⁴⁶CarstenFausboll, Head CEP NATO HQ, NATO Civil EmergencyPlanning, p.25. http://www.difesa.it/SMD /CASD/IM/CeMiSS/Pubblicazioni/OSN/Documents/04_NATOCivilEmergencyPlanning1.pdf Letöltés ideje: 2016. január 14.

intézkedései,⁴⁷ kiterjednek a lakosság és a kritikus infrastruktúrák védelmére terrorista támadások esetén is. A szimbolikus helyszínek kritikus infrastruktúrák között történő meghatározása következtében a veszélyhelyzeti tervezés kiterjedne e helyszínekre is.

A harmadik fejezetben bemutatott példákon túlmenően a szimbolikus helyszínek alágazati felsorolásába bekerültek a kiemelt vallási helyszínek és rendezvények is. Ezek megtámadására Európában még nem került sor, de a Közel-keleten a síita és szunnita muszlimok között a vallási célpontokat érintő támadások mindennaposak. 2015 februárjában, Rómában terrorkészültséget rendeltek el,⁴⁸ mert hírszerzői források megerősítették, hogy az ISIS⁴⁹ támadásokra készült Rómában és a Vatikánban. A római védelmi szervek egész évben folyamatosan fenntartották az élőerős védelmet. Ugyancsak kiemelt figyelmet kell kapjanak az elkövetkezendő időkben a nagy tömegeket mozgató kulturális események, fesztiválok. Erre a 2015. évi szilveszteri kölni incidens mutatott rá világosan. A támadások napokkal későbbi kitudódása után felmerült, hogy a 2016 februárjában megrendezésre kerülő kölni karnevál esetleg elhalasztásra kerüljön.

A megváltozott aszimmetrikus hadviselési helyzetben egy ország vezetése, a döntéshozók az ország valamennyi polgáráért különleges felelősséggel tartoznak. A támadási lehetőségek előzetes elemzése, majd a lehetséges célpontok besorolása által lehetőség van a terrorcselekmények kivédésére vagy azok csökkentésére a szimbolikus helyszínek esetében is. Mindehhez szükséges, hogy a szimbolikus helyszínek ágazatban meghatározott, nagytömegű rendezvények helyszíneit, a kiemelt turista helyszíneket, továbbá a kiemelt vallási jelentőséggel rendelkező helyszíneket a kritikus infrastruktúra alágazataként kezeljék.

A jelenleg hatályos 2012. évi CLXVI. törvény a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről foglalja keretbe a nemzeti kritikus infrastruktúra elemeket. A jogalkotó a kritikus infrastruktúra elemek több mellékletbe való sorolása, a különböző területek tagolása által nyitva hagyta a lehetőséget, hogy a törvény egy esetleges 4. melléklettel kerüljön kiegészítésre. A szimbolikus helyszínek törvényi meghatározása és kritikus infrastruktúra elemként történő leszabályozása lehetővé teszi, hogy az egyre gyakoribb támadásokat érő szimbolikus helyszínek kiemelt és hangsúlyos figyelmet, majd védelmet kapjanak.

⁴⁷ NATO document EAPC (SCEPC) D (2003) 13-REV 2.

<http://www.ifrc.org/docs/idrl/I716EN.pdf> Letöltés ideje: 2016. január 14.

⁴⁸ Terrorkészültség van Rómában az ISIS fenyegetése miatt, in Mandiner, 2015. február 17.

http://mandiner.hu/cikk/20150217_terrorkeszultseg_van_romaban_az_isis_fenyegetese_miatt

Letöltés ideje: 2016. január 14.

⁴⁹ Iraki és Szíriai Iszlám Állam, innen az angol rövidítés: ISIS

A törvény a következő melléklettel kerülhet kiegészítésre:⁵⁰

	A	B
	ÁGAZAT	ALÁGAZAT
43		nagy tömeget befogadó helyszínek
44	Szimbolikus helyszínek	turistákat érintő helyszínek
45		kiemelt vallási helyszínek, rendezvények

4. melléklet a 2012. évi CLXVI. törvényhez

A törvénymódosítás következtében leszabályozásra kerülhet a zömében civilek által használt, nagytömegek befogadására illetve kiszolgálására alkalmas, támadás esetén kiemelt médiafelületet gerjesztő szimbolikus helyszínek, melyek sérülése vagy rombolása erőteljes közvetett kihatással van a társadalom, a gazdaság vagy az ország működésére. A megnövekedett európai szintű terrorfenyegetettség okán a szimbolikus helyszínek kodifikációt követő meghatározása és kijelölése időszerűbb, mint valaha.

Samuel P. Huntington 1998-ban megjelent nagy ívű „*A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása*” című könyve előrevetítette a XXI. század kihívásait.[10]Egyes, akkori meglátásai ma már történelmi tények, a közel- és távol-keleti gazdasági növekedés, és az azt követő hatalmi expanzió kihatással van mind a nyugati civilizációra, mind az egész világra. A nyugati megközelítéstől eltérő eszmék már nem csak szociokulturális területen, a vallás, az orvostudomány, az oktatás vagy a társadalombiztosítás területén mutatkoznak, hanem egyre nagyobb befolyással bírnak a gazdaság, a kormányzási technikák vagy éppen a hadviselés területén. Az aszimmetrikus hadviselés támasztotta új kihívásoknak megfelelő védelmi szabályozók kialakítása, technikák rendszerbe állítása és személyzet felkészítése sürgető aktualitással bír.

Összegzés

A terrorizmus, mint az aszimmetrikus hadviselés egyik formája Európában egyre nagyobb teret nyer és folyamatos veszélyforrást jelent. Ebben a dolgozatban a kritikus infrastruktúra nem kerül részletes bemutatásra, csak azon részei, amelyek a gondolatmenet követhetősége szempontjából fontosak. A katonai kritikus infrastruktúra nyugati és keleti meghatározása közötti különbség feltárása által válik nyilvánvalóvá, hogy az aszimmetrikus hadviselés mely, a konvencionális hadszíntereken túlmenő területeket, infrastruktúrákat és helyszíneket tekinthetjük lehetséges célpontnak.

⁵⁰Az alkalmazott tagolás és formátum leköveti a Létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény mellékleteinek tagolását és formátumát.

A kritikus infrastruktúrák elemeit a szemléletváltást követően már a támadók szemszögéből is célszerű figyelnünk és meghatároznunk. A tíz évvel korábbi londoni vagy madridi támadásokat követő doktrínák a kritikus infrastruktúrák rendszerét egy országon belül főleg a gazdaság működését elősegítő létesítmények, hálózatok és szervezetek összességéként, vagy ezek részeként definiálták. Ugyanakkor a legújabb támadások döntő többsége már nem a gazdasági, vagy rendvédelmi, vagy katonai célpontokat éri, hanem a polgári rendeltetésű, nagy tömegek befogadására vagy megjelenésére alkalmas, nagy média felületet kapó könnyű célpontokat. A támadások sokkal inkább szólnak az egész társadalomnak, körében közfelháborodást és nagy riadalom okozva, ami közvetett kihatással van az ország és a gazdaságra is. A terrorista-támadásokat már nem fegyveres szervezetek, hanem polgári létesítmények és helyszínek követik el ellen; a támadásokban az áldozatok döntő többsége ártatlan polgári személy.

A támadások célpontjai a szimbolikus helyszínek, mely elnevezés utal a támadók ideológiai alapú indíttatására. Az iszlamista támadók, a szimbolikus helyszín kiválasztása által olyan célpontot támadnak, ahol sok polgári személy tartózkodik, vagy presztízs értékű, vagy szorosan kötődik a nyugati civilizáció gyökereihez, történelmi hagyományaihoz, vagy annak értékeihez. Egy karnevál, a turizmus, egy keresztény vagy buddhistavallási, vagy éppen egy tömegsport rendezvény nem tartozik bele a támadók értékvilágába, ezért az potenciális célpont a szélsőségesek számára. Alapjaiban a fanatikus ideológiai beágyazottság az oka, hogy ezek a helyszínek a szélsőségesek számára a nyugati világot jelképező, szimbolizáló célponttá válnak.

A védelemi feladatok ellátásában, a veszélyhelyzetekre történő reagálásban, azok elhárításában a döntéshozó szervezetekben tevékenykedő szakemberek időszerű feladata, hogy a saját illetékességi területükön beazonosítsák azokat a szimbolikus helyszíneket, amelyek célponttá válhatnak a szélsőségesek számára. A 2015. év európai eseményei megmutatták, hogy a súlypontok átpozícionálása időszerű, amelyhez jelen dolgozat, egy új megközelítés bemutatásával kívánt segítséget nyújtani.

IRODALOM

[1] ECIP Létfontosságú infrastruktúrák védelmére vonatkozó európai program, a Bizottság közleménye (2006. december 12.)– Hivatalos Lap C 126., 2007.6.7.

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=URISERV:133260>

Letöltés ideje: 2016. január 2.

[2] A Kritikus Infrastruktúra Védelem Nemzeti Programja 2080/2008 (VI.30.) Kormányhatározat

http://pvir.bm.hu/jog/File/2080_2008%20Korm.%20hat.doc

Letöltés ideje: 2016. január 6.

[3] 2012. évi CLXVI. törvény a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről

<http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=a1200166.TV>

Letöltés ideje: 2016. január 6.

[4] 65/2013. (III. 8.) Korm. rendelet a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény végrehajtásáról

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1300065.KOR

Letöltés ideje: 2016. január 6.

[5] Rainer Hermann: Az Iszlám Állam – A világi állam kudarca az arab világban, Akadémiai Kiadó, 2015.

[6] Bill Roggio, The seven Phases of the Base, The Long War Journal, August 15th, 2005.

http://www.longwarjournal.org/archives/2005/08/the_seven_phase.php

Letöltés ideje: 2016. január 2.

[7] Shmuel Bar, Yair Minzili: The Zawahiri Letter and the Strategy of Al-Qaeda, Hudson Institute, February 16th, 2006.

<http://www.hudson.org/research/9901-the-zawahiri-letter-and-the-strategy-of-al-qaeda>

Letöltés ideje: 2016. január 2.

[8] Critical Infrastructure Protection against Terrorist Attacks, Turkey, Ankara 4th November 2014.

http://www.tmmm.tsk.tr/publication/course_reports/12-CIP.pdf Letöltés ideje: 2016. január 14.

[9] Dr. Kovács Zoltán: Az improvizált robbanóeszközök elleni védelem elvei, módszerei és eljárásai, Tanulmány, Budapest-2014.

[10] Samuel P. Huntington: A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása, Európa könyvkiadó, Budapest 2008.

IDÉZETT IRODALOM

Dr. Kovács Ferenc, A kritikus infrastruktúra védelme I., NKE jegyzet, 2014.

USA, PATRIOT Act, Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism Act of 2001

Kritikus Infrastruktúra Védelem Nemzeti Programja 2080/2008 (VI.30.) Kormányhatározat

Szabó József szerk.: Hadtudományi lexikon A-Zs I-II. Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest-1995.

Dr. Kovács Ferenc, A katonai kritikus infrastruktúra elmélete, NKE jegyzet, 2015.

Dzsihadista propaganda film

<https://www.youtube.com/watch?v=kkcx9II0Vzo>

Dr. Kovács Zoltán: Az improvizált robbanóeszközök főbb típusai. Műszaki Katonai Közlöny XXII. évf. 2. szám, 2012.

Dr. Haig Zsolt, Dr. Várhegyi István: Információs műveletek I., Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest-2004.

Román Zsolt: Robbantásos merényletek elemzése, ellenük való védekezés és annak építményvédelmi vonatkozásai, PhD értekezés, Óbudai Egyetem, 2015. szeptember 18.

http://bdi.uni-obuda.hu/sites/default/files/RZS_Doktori_%28PhD%29_ertekezes-tervezet.pdf

Bill Roggio, The seven Phases of the Base, The Long War Journal, August 15th. 2005.

http://www.longwarjournal.org/archives/2005/08/the_seven_phase.php

Mokhtar Belmokhtar charged over Algeria gas plant siege, BBC online

<http://www.bbc.com/news/world-us-canada-23387147>

Dr. Adam Dolnik, Case study: The InAmenas Gas Plant Siege, in Conference Critical Infrastructure Protection against Terrorist Attacks, Turkey, Ankara 4th November 2014

http://www.tmmm.tsk.tr/publication/course_reports/12-CIP.pdf

Bombs explode at the Boston Marathon, CBS News

<http://www.cbsnews.com/videos/bombs-explode-at-the-boston-marathon/>

Tragikus túszerzés: külföldi turistákat lőttek le Tunéziában, Turizmus Online 2015. március 18.

http://www.turizmusonline.hu/cikk/kulfoldi_turistakat_lottek_le_tuneziaban

Terrortámadás egy tunéziai tengerparti szállodában, Turizmus Online, 2015. június 26.

http://www.turizmusonline.hu/kulfold/cikk/terrortamadas_egy_tunezian_tengerparti_szallodaban

“Barbár terrortámadás” Öngyilkos merénylő robbantotta fel az izraeli turistabuszt

<http://www.danielcsoport.hu/hirek/barbar-terrortamadas-ongyilkos-merenylo-robbantotta-fel-az-izraeli-turistabuszt/>

Felrobbantottak egy turistabuszt az izraeli határ közelében, HVG, 2014. február 16.

http://hvg.hu/vilag/20140216_Felrobbantottak_egy_turistabuszt_az_izrae

Legalább három ember meghalt a leghíresebb egyiptomi turistalátványosságnál, Magyar Hírlap 2015. jún. 10. http://magyarhirlap.hu/cikk/27320/Terrortamadas_a_Luxornal_VIDEO

Az Iszlám Állam robbanthatott Egyiptomban is, Forgács Ági, RIPOST, 2015. november 24.

<http://ripost.hu/cikk-az-izlam-allam-robbanthatott-egyiptomban>

Újabb robbantásos merénylet Kairóban, tizennyolc halott, Forgács Ági, RIPOST, 2015.

december 4. <http://ripost.hu/cikk-ujabb-merenylet-kairoban-tizennyolc-halott>

Késes támadás egy svédországi IKEA-ban, InfoRádió, 2015. augusztus 10.

<http://inforadio.hu/hir/bunugyek/keses-tamadas-egy-svedorszagi-ikea-ban-748549>

Terrortámadás egy kenyai egyetemen, Magyar Hírlap, 2015. április 2.

http://magyarhirlap.hu/cikk/21421/Terrortamadas_egy_kenyai_egyetemen

A timeline of the Charlie Hebdo terror attack, By Josh Levs, Ed Payne and Michael Person, CNN <http://edition.cnn.com/2015/01/08/europe/charlie-hebdo-attack-timeline/index.html>

A terror áldozataira emlékezett Párizsban a világ, ORIGO, 2015. január 11.

<http://www.origo.hu/nagyvilag/20150111-a-terror-aldozataira-emlekezik-parizsban-a-vilag.html>

Paris attacks: The investigation so far, BBC News, 2015. november 23.

<http://www.bbc.com/news/world-europe-34822265>

Anna Dubuis and Nicola Oakley: Paris terror attacks timeline: What happened where and when on night of terror and confusion in French capital, Mirror, 2015. november 14.

<http://www.mirror.co.uk/news/world-news/paris-terror-attacks-timeline-what-6830455>

Újra megnyitották a müncheni pályaudvarokat, Info Rádió, 2016. január 1.

<http://inforadio.hu/hir/kulfold/ujra-megnyitottak-a-muncheni-palyaudvarokat-787017>

MassCologne Sex Attack: 1,000 Attackers, The New Observer, 2016. január 4.

<http://newobserveronline.com/mass-cologne-sex-attack-1000-attackers/>

CarstenFausboll, Head CEP NATO HQ, NATO Civil

EmergencyPlanninghttp://www.difesa.it/SMD_/CASD/IM/CeMiSS/Pubblicazioni/OSN/Documents/04_NATOCivilEmergencyPlanning1.pdf

NATO document EAPC (SCEPC) D (2003) 13-REV 2.

<http://www.ifrc.org/docs/idrl/I716EN.pdf>

Terrorkészültség van Rómában az ISIS fenyegetése miatt, in Mandiner, 2015. február 17.

http://mandiner.hu/cikk/20150217_terrorkeszultseg_van_romaban_az_isis_fenyegetese_miatt